

An.
XIX

FĂT-FRUMOS

Nr.
4-6ARTA
LITERATURA

Director: LECA MORARIU

Secretar de Redacție:
Octavia Lupu-MorariuȘTIINȚA
VIAȚA SOCIALĂ

Mănăstirea Voroneț

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: R.-VÂLCII, B-DUL TUDOR VLADIMIRESCU, 33

TIP. „GUTENBERG”, R.-VÂLCII

An. XIX	FĂT-FRUMOS	Nr. 4-6
ARTA LITERATURA	Director: LECA MORARIU Secretar de Redacție: Octavia Lupu-Morariu	ȘTIINȚA VIAȚA SOCIALĂ

Despre merele turture din Amintirile lui I. Creangă

La Casa Școalelor a ieșit de curând o ediție populară a scrierilor lui Ion Creangă cu ilustrații ale D-nei Giurgea, care cred că nu i-ar fi plăcut lui Creangă (țărani cu cioareci *negri* și cai cu desagi *fără tarniță*!). Dar mai rău este că s'au făcut multe schimbări a cuvintelor moldovenești, ceea ce cred c'ar fi supărat și mai mult pe Creangă, care ținea să nu i se schimbe scrisul.

Așa în pasajul din *Amintiri* (pag. 186 r. 24—25 din ediția Fundațiilor Regale, îngrijită de mine):

„și apoi veneau acasă cu sânul încărcat de covrigi,
„mere turture, nuci poleite, roșcove și smochine
„din pomul mortului“

— văd că ediția Casei Școalelor schimbă: *mere, turte!*

Căutând la *Note și Variante* din ediția Fund. Regale, pentru pag. 186 r. 25 găsesc: *mere, turture* (cu virgulă ca în textul din „Convorbiri Literare“), ș'apoi se adaogă îndreptarea autografă a lui Creangă din exemplarul lui T. Maiorescu, unde *Creangă șterge* virgula spre a rămâne *mere turture*, așa cum s'a tipărit și în ediția dela Iași (1892). Așadar Creangă înțelege că *mere turture* sânt un anumit soi de mere.

Luând apoi ediția lui G. Pascu din 1939, cu „corectură perfectă“, precum ne asigură în scrisoarea sa de proprie recomandare publicată, la pag. 10 r. 4, găsesc: *mere, turture*, adică cu virgulă ca în „Conv. Lit.“. Iar la vocabular avem explicația: „*turture* s. f. pl. niște pânișoare în formă de pasăre, care se pun în pomul mortului.“ Și față de îndoiala arătată de mine în glosarul ediției Minerva asupra virgulei dintre cuvintele mere și turture, căci pe atunci nu cunoșteam corecturile făcute de I. Creangă pe n-rul din

„Convorbiri Literare“, exemplarul lui T. Maiorescu, d-l G. Pascu decretează: „De altfel *mere turture* nici nu există“. Și doar D-sa are numeroase studii asupra *plantelor românești*, publicate în „Revista Critică“, mirându-mă c'a trecut cu vederea lista *felurilor de mere din Rădășeni*, publicată de A. Gorovei în „Șezătoarea“ vol. V (1899), pag. 42—3, în care la Nr. 26 avem: „*mere turtișe*, fața albă roșie, gust dulce, aspru.“

Intrebarea fiind dacă *mere turtișe* ar fi tot aceea ca și *mere turture*, am luat informații dela câțiva cunoscători.

O bătrână fiică de preot din Piatra îmi spune că *merele turture* sânt un soi de mere gălbui roșietice, care se pun în pomul mortului.

D-l N. Teodorescu de loc din jud. Baia știe că *merele turture* sânt un soi de mere mici, cam turtite și roșcate. Mai știe de mere *domnicele*, *viești*, *mistrețe* (acrișoare), *sântillești* (dulci), *crăclunești* (ca alămăia).

D-l C. Turcu îmi comunica (în Dec. 1943) dela un om din Rădășeni (lângă Fălticeni): „Merele turture sânt roșii cu dungi galbene-verzi dela floare la coadă, ca niște meridiane ale pământului. Sânt dungate, așa cum is aripile turturicăi“.

Iar d-l Inginer Gh. Lupu (din Muncel-Tecuci), îmi scrie:

„Cam prin anul 1898 existau în com. Negulești, vecină cu satul Muncelu, pe proprietatea fostă a Sulgerului Opreșanu, doi *meri turteși* la locul numit „livada“, acum proprietatea mea. Fructele acestor meri sânt turtite la cap și codiță, și deci late la mijloc. Au codița scurtă. Sânt mere de August cu gust dulce acrișor. Când sânt coapte au vinule ¹⁾ roz spălăcite pe un câmp verde de coajă. Merii se numiau *turteși*, iar fructele se numeau *mere turtișe*. Acum în regiunea noastră nu mai sânt, căci au fost scoși spre a nu împiedica agricultura“.

Dicționarul I. A. Candrea dă nume de mere, dar omite pe cele turtișe sau turture.

În Dicționarul August Scriban avem însă la cuvântul *turtur*: *mere turture*, mold. nord, un fel mere acrișoare.

Iar încredințarea deplină asupra *existenței merilor tortori* o avem în următorul document pietrean din 1665, publicat în „Arhiva Istorică“ a lui B. P. Hajdău, Tom I, partea I, pag. 95:

Adecă noi, eu Ștefan și cu frații miei Costin, Dumitrașco și

1) *Vinule* = neologism, însemnând: vinișoare roz spălăcite.

sortu noastră Anna, fecibrii lui Leontie din târgu din Piatră, scriem și mărturisim cu cest zapis al nostru, de nime siliți nici înpresurați nici năpăstuiți, ce noi de bună voia noastră, am vândut o bucătea de loc ce au fost neguțată cu Părintele Iosif dela svânta mănăstire dela Beserecani și nu o au fost plătit. Fost-au să ne dea o cergă și 2 scoarțe turcești și nu le-au dat. Iar noi după trecerea (din viață) părintelui Iosif am eșit la gâlciavă cu părinții dela Beserecani. Deci călugării ne-au făcut plată și ne-au dat 8 oi. Și noi le-am făcut acest zapis dela mâna noastră, nime din nepoții și nepoatele noastre să n'aibă treabă în veaci.

Și acest zapis l-am făcut în seamne: din hotarul Tortoreștilor, din partea din gios, din mărul cel dulce, de lângă părau în piatră, din piatră în *mărul cel tortor*, din cel tortor în cel sintămăriescu, și pe rovină în cireș, din cireș în părul cel pădureț, din părul cel pădureț în *mărul cel tortor*, din *mărul cel tortor* în mărul cel pădureț de semințe, dintr'acela în cel stejar în muchea dealului, dintr'acela în piatra ciaia lângă drum, din piatră drumul cel bătrân în sus până în părul cel roșu.

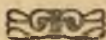
Și acest zapis s'au scris în casa Șoltuzului Constantin Napotă denaintea a doisprăzece pargari și oameni buni târgoveți bătrâni și tineri: preotul Ștefan și Isac și Vasilachie și Toader Hârco și Todosie Munteanu și Dumitrașco Mânzul și Enachie Grecul și Bărcan Măjeariul și Gligorcia săpunariul și Vasilie gazda Beserecanilor și Constantin Pirțu și Guțul și alți oameni buni mulți orașiani bătrâni și tineri. Și mai mare credință am pus peceatia orașului vă eat 7174 (1665) ms. Noemvrie 10.

Iscăliți: Ermonah Dosotheiu proegumen, Pop Ștefan Covrig.

(B. P. Hăjdău, „Arhiva istorică a României, București 1865-Tom I, partea 1, pag. 95).

Așadar *merele turture* au existat, de unde cred că vine și și numele satului *Turturești* de lângă orașul Piatra!

G. T. Kirileanu

MULȚUMITA

Societatea „Armonia“ aduce cele mai arborosene mulțumiri d-lui f. Senator Ilie **Doboș-Boca** (R.-V.), care i-a desfăcut din *Anualele 1942-1943*, recent publicate, 60 exemplare, realizându-i suma de 2.600 lei.

Țară, a mea !

*Când doru-i gata să-mi aprindă slova,
Cum m'aș întoarce, Doamne, înapoi !
Au înfiorit cireșii în Moldova,
Vor înflori și teii, fără noi !*

*Mi-i dealul alb de floare ca de spume
Și codrul înstelat de muguri noi,
Ne vom întoarce, iarăși, înapoi
Șo fi așa frumos, din nou, pe lume !*

*Vor înflori și teii : melodie
De vânt adusă noaptea la ferești,
Dar numa 'n amintire-o să-mi adie
Mireazma tellor moldovenești !*

*Și Eminescu se va preumbla
Prin suflete pustii, ca prin Copou,
Al pașilor adormitor ecou
In Târgul sfânt a răsunat cândva !*

*Să ne aștepte, scuturându-și anii,
Șogalnic Nic 'a lui Ștefan a Petrei :
Surâsul lui ș-al cerului și-al vetrei,
L-om regăsi în undele Ozanei.*

*Pe munți să-mi leagăn visul aprilin
Și pe rotunde dealuri bălădene.
Tristețea de-a trăi să mi-o alin
La Folticeni, pe-un drum de sânzlene.*

*Moldovă, cer blăjin, pământ așa
De-adormitor cum altul nu mai este,
Blândețea și melancolia ta
Să mă'nfășoare lin ca o poveste !*

*Când voi muri, pe groapa mea uitată,
Să ningă troienind aceleași flori,
Același tei ce-au mângâiat odată
Pe cel mai mare dintre visători !...*

G. Ursu

Scrisorile lui C. Porumbescu

I.

Dupăce actualul prăpăd ni le-a făcut scrum unele dintre cele mai prețioase documente porumbescene, între cari mai ales *Carnetele lui*, zise *Tagebuch-uri*¹⁾ dăm zor să mai salvăm una-alta din ineditul material²⁾ „Porumbescu.

Cronologic³⁾ ne oprim la scrisoarea din 1875, adresată unui tanti și unui unchiu care pleacă la Iași. Și-i locul să ne aducem aminte că între compozițiile lui C. P. se găsește, alături de publicatele *Basme leșene* și inedita *Souvenir de Iassy*.

Scrisoarea se inaugurează cu 6 strofe. Meșteșugul stihuirii lui C. P. noi l-am semnalat nu odată (cf. d. p. recent versificația *Der Bukowlina-er-Wald* în „Făt-frumos“ 1944, 37—39).

Și foarte elocventă pentru sensibilitatea artistică a tânărului (de 21 ani) e faptul, că chiar numai un astfel de bun-rămas, spus unui unchiu⁴⁾ și unui tanti, îl fac să *se prăpădească de plâns, ca un copil* („dass ich bitter, wie ein Kind, weinte“). Ba confesiunea poate fi prea documentară pentru procesul creației lui C. P., decât să nu fie subliniată și aici; adică: „Un ce nelămurit îmi covârșii inima, sufletul..., căzui grămadă..., îngropându-mi fața, scăldată de lacrimi, în perini. Ca să-mi ogoiesc inima, mă apucaii de alcătuii poezioara asta“.

Precum iarăși trebuie reținut că exuberantul dezghin umoristic al lui C. P., care (ca aluzii la realități pentru noi indescifrabile) inventează la perifraze ca acestea: „Brejii de Fanteni, sunt fericiți

1) Ajunse pradă bombardierelor... în Gara de Nord București (Aprilie 1944): Carnete din cari noi am spicuit una-alta (dar, vai, prea puțin!) în: placheta *La semicentenarul C. Porumbescu*, Suceava 1933; articolul *Ep. Bucevschi în carnetele lui Ciprian Porumbescu* în rev. „Voința Școalei“, Cernăuți, An. XX 1943 Nr. 10, pg 5—8; studiul bibliografic „*Arboroasa*“ slăvindu-l pe Ciprian Porumbescu din „Făt-frumos“ XVIII 1943, 154 ș. u.; în rev. „Cetatea Moldovei“ An. II etc.

2) Ajunse prada focului de bombardiere în Gara-de-Nord, București (Aprilie 1944)!

3) Trei scrisori ale lui C. P. către Părinții săi, către ambii săi Părinți (din 1871, 1875 și 1876), le-am trimis, de dată recentă, la „Gazeta Transilvaniei“.

4) Unchiul și tantile puteau fi: Tante Fani (Ștefania), sora cea mai mică a mamei lui Ciprian, măritată după Adolf Strigel, baron von Lindenau, „plecați în România“, încât copiii lor, Alexandru și Eugen, și-au schimbat numele în *Alexandrescu* (după 2 scrisori ale Mărioarei Rațiu-Porumbescu, către L. M., din 8 Sept. și 21 Sept. 1931 — păstrate în *Muzeul Porumbescu*).

că-și scot puii oauelor pe cari le-a ouat bătrânul Fanta⁵⁾... „— ajunge până la apogeul de creație polisintetică germană a unui cuvânt scandat pe 21 pe silabe! Cf.: seiner *hochüberzieherischen-regenschirmhuthaltendenaufwanderhaftgehenden* Personage“!

Restul de Note ale noastre, atâtea câte le mai putem servi... în subsol.

Respectăm ortografia originalului, completându-i doar interpuncția.

Leca Morariu

II.

Stupka 17. September 1875

Theuerster Onkel!

Vielgeliebte Tante!

*Mein Herz durchziehet Wehmuts-gesang
Mein Auge erglänzet von Thränen
Es ist mir so düster, so wehe und bang
Es fasst mich ein namenlos Grämen.*

*Der Himmel so trübe, so wolkenbehängt,
Durch Regen gibt kund er sich heute
Auch ihn, den sonst heitren, blauen, umfängt —
Ein schmerzliches Wehegeläute.*

*Die Blümlein im Garten, alle sie neigen
Zur Erden traurig die Köpfchen
Es scheint als sollten sie schweres erleiden
Denn jedes birgt Perlen von Thränchen.*

*Die Geige, mein einziges theuerstes Gul,
Die sonst so lustig geklungen,
Verstimmt ist sie heute und tonlos sie ruht...
Die Saiten sind alle verklungen.*

*Und ängstlich erfrag'ich mein Aug und mein Herz,
Ich frage den Himmel, die Blumen,
Ich frage die Geige, warum so voll Schmerz
Sie heute ach! heute verstummen.*

*Und wehmutsvoll seufzen sie leidesumstrikt
Als sie mein Fragen vernommen:
Die Theuren die uns so lange beglückt
Haben heut' von uns Abschied genommen!...*

5) Fanta, „Privatförster“ (deci brigadier silvic particular) pe moșia boierului Alecu Popovici dela Stupca. „Am copilărit cu toții în Stupca. Adolf Fanta e înmormântat în Stupca. Băiat învățat; Dr. în filosofie; mare filosof. Toată familia s'a pierdut“ (după citata scrisoare M. Rațiu-Porumbescu din 21 Sept. 1931).

*Stupka am Tage der Abreise des Onkels
nach Jassy*

„Die Theueren die uns so lange beglückt
„Haben heut' von uns Abschied genommen ...“

Noch jetzt klingen mir diese Verslein in meinen Ohren und mit Bangigkeit erinnere ich mich der Tage die wir so selig, so voller Freuden und Annehmlichkeiten im engen Kreise der Familie durchlebten.

„Glück und Glas

Wie leicht bricht das“ ... Wenn 's nicht so wäre und ich nicht wüsste, dass dieses Sprichwort Wahrheit ist und daher kein dummer Kerl es gemacht hat, würde ich vielleicht auch jetzt im „Salon“ auf dem Divan hingekauert sitzen und weinen, wie ich es that als Sie von uns wegfuhr. Bei Ihrem Abschiede enthielt ich mich zu weinen, ich schämte mich der Thränen, doch kindlich muss ich Ihnen gestehen, dass ich hierauf bitter wie ein Kind weinte. Und warum weinte ich? Wusste ich, dass Sie nicht auf immer von uns schieden, dass wir uns noch sehen würden ... Ja! ich wusste es und dennoch konnte ich nicht anders ... Ein unbestimmtes Et⁶⁾ (was? grief) mir mein Herz, mein Gemüth ... ich sank (hin?) ... verborg mein thränenbefeuchtetes Antlitz in den Kiss(en).

Um mein Herz zu erleichtern, setzte ich mich hin und verfasste das obige Gedicht, das mir zur Erinnerung an Ihre Anwesenheit bleiben sollte. Doch die Zeit gleicht alles aus; sie verwischt die Narben unserer äusseren und inneren Wunden, sie macht uns gegen das, was wir früher nur mir⁷⁾ tiefstem Mitgefühl erblickten, gleichgültig. Und so bin ich denn auch schon getröstet und hoffe, nur noch die angenehmsten Erinnerungen an Sie in meinem Herzen zu verwahren.

Unsere Lebensweise hat seither sich um keinen Gram gebessert, womöglich ist sie nur noch monotoner geworden. Den Tag über lese ich und spiele mit der Marika⁸⁾, wobei wir uns immer an unsere theueren Zuhörer erinnern. Dann und wann besucht uns der

6) Scrisoarea e puțin deteriorată.

7) Citește: mit.

8) Vioară (Ciprian) și pian (Marica).

Dobosch⁹⁾, dessen Besuch so wie Blitze aus heiterem Himmel eintreffen. Ich sende Ihnen eine copia malefica seiner hochüberzieherischenregenschirmhuthaltendenaufwanderschaftgehenden Personage, die Ihnen vielleicht ein Lächeln abzwingen wird. Die Mutter ist seit vorigem Sonntag etwas unpässlich; sie hat sich bei der Rückreise aus (Gu)ra(hum)ora, wo sie durch den Wald in der Nacht zu Fuss... (den) Fuss bei einem unvorsichtigen Falle verletzt. (Der Fuss) ist geschwollen, daher sie schön liegen oder vielmehr sitzen muss. Onkel Mally¹⁰⁾ hat uns noch nicht besucht. Als die die Tant Olympie¹¹⁾ erfuhr, dass Sie schon weggefahren sind, hat sie ihm die Stiefleten zurückgegeben und ich denk mir wie er sagt: „Na jetzt gibst's mir, wann der Wein schon weg ist“. (taci, sărace baci, dacă vrei să mai trăiești...). Der Vater ist bei mässiger Temperatur in gutem¹²⁾ Wetter... Freilich gibt's dann und wann ein kleines Regenwetter, aber es schlegt¹³⁾ nicht ein... Die Fantische Sippschaft brütet die Eier welche der Alte gelegt hat glücklich aus, wobei der grosse Geometer Gustel¹⁴⁾ mit seinem berühmten Reisszeug die Nester abmisst...

In zwei Wochen fahre ich nach Czernowitz und bitte Sie uns bis dahin noch zu schreiben. Bitte sich gütigst auch beim Lewandovschî wegen meiner Noten umzuschauen. Indem ich Ihnen die Hände küsse, verbleibe Ihr

Cyprian

(= Ciprian Porumbescu)

Alecu¹⁵⁾ und Atticu küsse recht herzlich. Nächstens werde auch ihm schreiben.

Meine Empfehlungen an die Sofie...

9) Să fie oare acel Doboș (căutător de logodnică) din scrisoarea lui C. P. către Părinții săi, datată Cernăuți 1 Faur 1876?

10) Unchiul Mally „a fost soțul unei verișoare a Mamei mele; *Cantelist* la Judecătoria din Gura-Humorului și tatăl D-nei Ing. Blumrich din Cernăuți. Uncheșul Mally a fost foarte mult iubit de noi, mai cu seamă de Ciprian“ (după scrisoarea Mărioarei R.-Porumbescu din 30 Aug. 1931, către L. M., — din *Muzeul P.*).

11) In notele la o foto-rafie-grup (1877) din *Muzeul P.* cetim: *Olimpi Mali născută Klodnicki*.

12) Acest cuvânt nu prea descifrabil.

13) In loc de: *schlägt!* — Că accesele de mânie ale lui Ieraclie Porumbescu se mai descărcau uneori și'n trăsnete, o știm prea bine și din carnetele lui C. P. și dintr'unul al Mărioarei (azi... pierdute...).

14) ? Un *Fanta*?

15) Evident acel *Alexandra* din Nota 4.

Sub vraja amintirilor

Vremea de sbucium a războiului. Grijă mare pentru front în afară, lipsă de toate, enervare și scumpete fără margini înlăuntru. Lumea botoșăneană, năcăjită și săracă, aleargă de dimineață până 'n seară, mai mult pentru hrană, decât pentru celelalte trebuinți. Pânea se capătă cu cartelă, dar carnea se vinde odată pe săptămână și... atât cât ajunge! Ca să apuci o bucățică de spârc trebuie să te scoli cu noaptea 'n cap, să te duci la hală, să faci coadă până se deschid ușile. Atunci înghesuială, îmbrâncitură, alergare nebună pentru a prinde loc în fața scaunelor unde așteaptă casapii să-ți deie mai mult oase decât carne, căci tot ce-i mai bun: mușchiu, limbă, creier, rărunchi, tot e vândut pe-ascuns mai dinainte cu prețuri îndoite și întreprite. Dar și oasele, așa disciocalate de macră cum sunt, e greu să le capeți. Aștepti, înghesuit și strivit, ceasuri întregi, rugând ori țipând la măcelar ca să-ți deie ție mai întâi, care ești venit dela început și el, surd și mut, svârle mereu pachete celor din spate, trecându-le în batjocură peste capul tău. Când, însfârșit, după larmă și amenințări, îți dă și ție ce vrea el nu ce dorești, ai ce lupta ca să ieși din rând, fiind tras-împins de cei din urmă cari abia așteaptă să-ți ieie locul. Dacă ești voinic, răzbați cum răzbați, mai strigând, mai ghiontind, mai injurând, dar dacă e vreo femeie, săraca, vai de capul ei: țipă, răcnește, leașină!

Sergentii, puși uneori să facă regulă, se îngrijesc totdeauna de dâșii ori de cunoscuții lor, luând carne mereu în numele cutărui șef, comisar ori polițai. Nici o ordine, nici o sfială, niciun respect; dar n'ai ce zice. Totul se trece cu vederea, se iartă! Vreme de război!

Judecătorul pensionar Miluță Vrânceanu, care nu dormise toată noaptea de grija sculării la timp ca să prindă loc în fruntea cozii dela hală, întârziase foarte mult și, mânios pe dânsul, mergea îmbusnat spre târg gândind cu groază la învâlmășala și lupta pe care avea s'o ducă pentru un răsolaș cu os din 'nuntru, poftit de cucoana Frosa, soția dumisale.

Dimineața aceea era umedă și rece ca toate diminețile de iarnă. Pășia posomorît, cu gulerul blăniței ridicat peste urechi și cu capul strâns între umeri. La o cruce de drum întâlnește o veche prietenă, pensionară și dânsa, care prăpădită de oboseală și sgribulită de frig, se întorcea legănându-se, având două chilograme de carne și o pâne într'un paneraș. Cum o văzu simți o mare bucurie; parcă totul se luminează înaintea lui.

— Tu ești, Susănică dragă ?

— Iaca eu ! Ce te miri ?

— D'apoi bine de ce vii tu și nu trimieți pe conu Iorgu ?

— El vine ceea Sâmbătă. Facem cu rândul.

— Il cruți, văd eu...

— Ne cruțăm unul pe altul ; sântem bătrâni ;

— Ș'ai putut să te scoli așa de vreme !

— De ce nu ? La patru jumătate m'am trezit și la cinci eram cu mâna pe cleampa ușii dela hală. Înaintea mea nu era decât unul, Fasolă, da el sosise dela crâșmă, nu venise de-acasă. Atât !

— Iaca eu, lua-m'ar naiba, azi am întârziat. Toată noaptea am dormit lepurește, uitându-mă neconținut la ceas și 'n zori de ziuă, dracu știe cum, m'a prins deodată somnul. Când m'am trezit erau șese jumătate ! Am sărit iuti dar, până m'am îmbrăcat, până m'am spălat, s'au făcut șapte ! Acum mă duc într'un noroc : Oiu mai găsi ceva, bine ! Nu ? N'am cui bănuir !

— Carne ai să găsești că mai este și dumneata, ca bărbat, răzbești mai ușor.

— Așa nădăjduiesc și eu.

— Altfel ce mai faci ?

— Ce să fac, Susănică dragă ! Alerg toată ziua pentru pustia asta de gură și cheltuiesc o groază de bani.

— Parcă noi nu tot așa ?

— Hei, unde sunt timpurile de altădată când mă duceam la piață cu doi lei, cumpăram o pereche de pui cu treizeci și cinci de bani, o jimplă cu douăzeci și cinci, legume zece, un chil de vin bun optzeci și mă mai înturnam acasă cu încă o bucată de franc în buzunar ! Când spun asta la nepoții mei, mă râd ; cred că spun povești.

— Ce povești, dragă ? Dar eu țin minte că părinții mei au cumpărat o vacă a făta cu cincizeci și cinci de lei și li se părea scumpă. Iar azi am ajuns a da o sută douăzeci de lei pe-un chilogram de oase !

— Au fost timpuri bune, măi Susănică, timpuri fericite, timpuri de belșug pe care n'am știut să le prețuim îndeajuns. —

Spunând acestea se apropie de bătrână și o prinse ușor de braț, silind-o să lase panerașul jos.

— Ba noi cred că le-am prețuit oleacă — răspunse bătrâna, punând și ea o mână pe brațul lui.

— Noi, amândoi, da, bine zici, le-am cam prețuit... și încă cum, șopti el zâmbind.

— Ei, cine știe la ce drăcie din tinerețe te mai gândești...

— Nu chiar la drăcii... Mă gândiam, măi Susănică dragă, la întâia noastră preumblare din ceirul de la Filiori. Ce mai zi cu soare! Tu purtai o rochiță de mătăasă albăstrie, cu pliuri dese, dese, așa cum îmi plăcea mie. Când ai ridicat piciorul să treci pârlezul, ți-am zărit danteluța dela pantalanoșii rozi și,... păcătos cum sunt din fire, m'am tulburat cu totul!

— Ei, bată-te mila lui Dumnezeu să te bată! Uită-te Dumneata tocmai de ce-și aduce dumnealui aminte la vremea asta?!

— Cum să nu-mi aduc? Pe-atunci era mare lucru să zărești așa ceva, că fustele erau lungi cât toate zilele. Și gleznele erau acoperite.

— Acum, dragă, nu mai e nevoie să treacă cucoanele pârlezul ca să le zărești pantalanoșii. Fustele is așa de scurte că se vede și pielicica mai ales când se așază pe-un scaun ori se apleacă după ceva, de te „fotografiază”... Tot se mai strâng ele, săracele, tot mai trag fustuța dinainte și dinapoi, dar n'au ce să tragă; fusta de-o șchioapă! Vouă, bărbaților, știu că vă place moda asta!

— Iaca, vezi, te'nșeli, Susănică, dragă! Azi, când vezi totul așa de ușor, nu mai e bătaia de inimă de odinioară. Nu mai simți fiorii care te cutremurau din creștet până'n tălpi, de care să-ți aduci aminte.

— Adevărat!... Atunci și nebuniile pe care le făceam aveau farmecul lor. Știi când eram împreună la mănăstire, în vacanța cea mare! Veniam în puterea nopții sus, la arhondaric, unde aveai odaie. Veniam! Dar cum?... Vai de capul meu! Leșiam încetișor pe geam să nu-mi trezesc copiii și să nu mă simtă maica. Îmi luam pantofii în mână și desculță, sângerându-mi tălpile, mă strecuram ca o hoată prin dosul copacilor, fără să fac nici un sgomot. La arhondaric număram scările pe 'ntunerec să n'ajung în clopotniță. deschideam câte-va uși, scrâșnind din măsele oridecâteori scârțâiau prea tare și, moartă de rușine și frică, intram la tine care m'aștepta tremurând. La întoarcere aceeași frică, același chin. Spune, zău, nu eram ne bună? Când mă gândesc, uite, m'apucă ș'acum toate frigurile.

— Parcă pe mine nu?

— Dar când veniai tu la mine pe fereastră, iar câtă grijă, câtă spaimă, cât sdruncin. Adu-ți aminte când, într-o noapte, mi

s'a trezit fetița cea mare strigând spăriată că... a intrat cineva pe geam. Eu am țistuit-o spunându-i să doarmă liniștită că nu-i nimeni, a trecut maica bătrână, care s'a întors dela utrenie. Of, câtă bătaie de inimă ș'atunci; că biata fată, fricoasă cum era, a venit și s'a culcat în pat la mine. Tu ai uitat desigur.

— Ce să uit? N'am stat eu câteva ceasuri ghemuit pe vine lângă părete, fără să mă mișc și fără să suflu? Când am dat să mă ridic nu mai puteam. Imi amorțise toate încheieturile dela picioare. Abia am sărit înapoi afară. Asta-i de-a uitatului?... —

Amintirile de tot felul și le depănau amândoi bătrâiorii vorbindu-și în taină și ținându-se strâns de mână. Trăsurile, automobilele, carăle, se opriau brusc în dreptul lor trebuind să-i inconjoare, căci dâșii, furați de undele trecutului, nu mai auziau nici strigătele viziteilor, nici clacsonările șofeurilor înfurieți, nici suldăniile țăranilor care-i vedeau stând în drum ca niște momâi, fără să miște din loc. În pâcla rece a dimineții se priviau cu zeci de ani în urmă, rătăcind voioși prin câmpuri pline cu soare, paseri, verdeață, flori...

Frigul nu-l mai simțiau. Un foc nevăzut, hrănit cu fiecare vreasc smult din pădurea amintirilor, ardea acolo lângă ei, încălzindu-le sufletul, înfierbântându-le trupul. Odată zăgazul rupt, destăinuirile curgeau într'una.

— Dar excursiile prin munți, dela Poiana Țigăncii în sus, pe aleea îndrăgostiților, la lutul roș, la Magazia, în Pârluci și pe vârful Ciungilor, ce minunate erau!

— Eu, Susănică dragă, nu uit nici acele mâncări zdravene cu sarmale încălzite, fripturi reci, alivenci zăcute 'n smântână și cu vin cumpărat pe-ascuns din pivnița mănăstirii.

— Ei, tu tot la mâncări te gândești! Ai dat uitării primblările pe lună cu glume, cântece, chiote și hăzoasele șezători pe câpițele cu fân de lângă pădurea de argint unde, la plecare, ne dam cu toții de-a tavalu... venind acasă cu mirosul tuturor ierburilor din poieni.

— Ei, ce să mai vorbim? Zi timpuri fericite, timpuri trecute pe totdeauna și pace bună.

— Adevărat, bine zici!

— Uite cum am întârziat! Oare mai găsesc și eu ceva la afurisita de hală?

— Da găsești, nu te teme! Ț'am spus, carne este. Dela cine iei de obicei?

— Dela șiretu cela de Turcu.

— Și eu tot de la dânsul ! Veșnic mă înșală, bată-l amaru, și-mi grămădește numai ciolane, dar n'am ce face ; is bună-bucuroasă că-mi dă ș'așa.

— Parcă dacă-l schimb, ceilalți is mai detreabă ? Toți te 'nșală ! Toți is la fel. Hoți fără pereche !

— Așa-i, așa-i !... Apoi eu, dragă Miluță, mă duc. Iaca cum trece vremea răscolind prostiile tinereții...

— Poezia tinereții, vrei să zici, Susănică dragă ?

— Poezia ? Da, poate ai dreptate !

— Să știi că am !... Complimente lui cuconu Iorgu ! Spune-i c'am să viu să-l văd cât mai curând.

— Poftim ! Poftim oricând vrei, ne face mare plăcere. Sântem totdeauna acasă. Nu ne ducem nicăieri. Și, dacă știu când vii, fac și câteva plăcincioare, bem ș'un cotnărel ! Am adus oleacă dela Paraclis.

— Ei, parcă eu vin la tine pentru plăcinte și băutură, eu vin așa..., ca să te văd...

— Haide, haide ! acum nu te mai cred, s'au dus vremile celea. Du-te repede și adu carnea, să nu te cehăie acasă. Complimente Frosicăi ! Spune-i să nu ne uite. Iorgu meu abia o așteaptă să joace un panț cu dânsa.

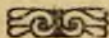
— Dacă n'oi uita am să-i spun. La revedere !

Se despărțiră oftând. Dânsul porni șațoș, cu pas larg, pieptul deschis, nasul în vânt, roșu ca un bujor.

Coana Susana luă drumul, pășind ușurel, ușurel, abia atingând pământul. Parcă sbura ! Ii era cald, avea priviri duioase, sufletul mulțămît și obrazul luminat de un zimbet care nu s'a mai stins toată ziua. A lucrat cu zor, mai ales la bucătărie unde, cu mâna pe coada tigăilor, se trezia cântând frânturi de arii vechi, iar la masă a avut plăcere de-un păhăruș de vin vechiu ș'o cafea „naturală“.

Conu Iorgu, minunându-se de atâta voie bună, i-a îndeplinit bucuros dorința, îndulcindu-se și el din belșugul pivniței sale.

Tiberiu Crudu

CTITORI ȘI ADAUGATORI AI NOȘTRI

D-nii Gheorghe D. Lalu și Decan Dr. Vasile Loichița cu danii de câte 5.000 lei. — Onoare lor ! — P. Admin. rev. Făt-frumos“. O. L.-M.

Jed a kouzlo (Venin și farmec)

de Eminescu

*I jed a kouzlo nosím v dusi,
Tvuj teskny ú mev mucí mne,
Neb okouzlen jsem úsmevem tvym
Tve oci otravuji mne.*

*A nechápes ze v mojí dust
Bol smrtelny ml neses vstric —
Jak krásné jsi, to říci mohu,
Jak miluji te, nelze říci.*

Trad. în cehește de Bojena M. Šesan

Mărturii despre Iarmarocul dela Folticeni

În „*Amintirile*” economistului stavrofor Vasile Grigorescu din Folticeni, publicate prin revista bărlădeană „*Păstorul Tutovel**”, în introducerea lui Artur Gerovei, întâlnim câteva interesante date privitoare la iarmarocul de Sf. Ilie din Folticeni. Autorul memoriilor, fost supleant-catihet elevului Creangă la Școala de pe Strada Rădășeni, își termină amintirile prin câteva informații caracteristice.

În 1865, iarmarocul din Folticeni „*era cel întâi*” din țara întreagă și poposiau acolo, „*negustori și de prin țările megieșite, ba veniau și angroslști, cu mărfuri de prin Franța și Anglia etc., pe care le desfăceau aicea cu toptanul*”.

Față de 1865, acum, în 1926 când își scria părintele catehetul *Amintirile*, iarmarocul decăzuse considerabil: Unde sunt anii când „*veniau mocani cu hărăbăll mari dela București, încărcate cu mărfuri, trase de 12 și 13 cai, pe care le priviam trecând pe dinaintea casel mele mai de pela începutul lunei Iunie*”; atunci iarmarocul ținea cam două luni, după afirmațiile memorialistului, începându-se în primele zile ale lui Iunie și sfârșindu-se către ultimile ale lui Iulie. În 1916, scrie catehetul, iarmarocul ținea dela 15-25 Iulie, fapt oarecum inexact, căci durata era nu mai mică de două săptămâni.

Perioada însuflețită a iarmarocului aducea considerabil profit locuitorilor: „*Pe atunceă vă pot spune că veniau feluriți negustori, cari ședeau cu săptămânele, ba și cu lunile pe la gazde, până și prin mânălăllile orașului cele mai izolate. Când și cel mai nevoeș*

cețățan, carele avea o căsuță cât de mică, totuși câștiga cinci și până la zece galbeni, ba și mai mult, dându-o cu chirie pe o zi, o săptămână, sau și pe o lună, iar el se culca afară în o polată, sau și pe iarbă și căsuța o dădea cu chirie“.

Binecuvântate timpuri, desigur, când locuitorii¹ patriarhalului Folticeni dormiau pe iarbă verde, ori chiar într-o poiată, numai să-și poată închiria căsuța celor veniți în iarmaroc ! Totuși comori n'au strâns bieții oameni dela Folticeni, rămași cu livezile lor și casele sfioase ascunse printre pomi.

Situația în 1916 se prezenta astfel : „Astăzi, 1916, vin negustorii cel cu marfă cu trenul, stau o săptămână cel mult și pleacă înapoi. Cumpărătorii vin noaptea tot cu trenul și a doua zi seara, făcându-și interesele pleacă înapoi. Așa încât negoțul a slăbit, chirliile asemenea și nefiind nici o resursă alta, orașul Folticeni a rămas părăsit cu totul cu facerea liniei fierate“.

Catihetul înclină deci a crede că decăderea comercială a Folticeniilor se datorește tocmai construirii liniei ferate stabilind legătura orașului cu artera principală de comunicații a țării ; trenul a redus în parte importanța iarmarocelor ajunse cu timpul să trăiască din puterea tradiției și ca prilej al unor divertismente populare.

Iarmarocul din Folticeni, deși „acuma i-a luat locul cel de Roman, carele să ține la 6 August“, a supraviețuit în toată duioșia trecutului. Până acum 20—30 ani, lumea încă aștepta perioada centrală a Sf. Ilie pentru anumite cumpărături mai avantajoase, iar localnicii din Strada Mare închiriau cerdacurile largi — propriu zis construcții adaptate desfacerii mărfurilor afară, cât mai aproape de trecători — felurișilor negustori de pânzeturi și alte articole variate, persoane specializate în afaceri de iarmaroc.

În vara lui 1943, după câțiva ani de întrerupere, fu permis iarmarocul Sf. Ilie la Folticeni, redus doar la binecunoscutele divertismente populare și a fost elocventă marea afluență a țărănimii care nu mai găsia nici un loc în scrâncioburile cu lanțuri, în bărci sau la clasicele prăjini de cercat puterea. Înaintea primului războiu mondial, nu lipsiau de Sf. Ilie nici chipiurile ciudate ale funcționarilor austrieci dela punctul vamal Bunești sau din Suceava, fără a mai vorbi de lumea bucovineană.

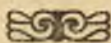
Exemplu tipic al mulțimii vizitatorilor Folticeniilor la St. Ilie, îl aflăm chiar din notațiile preotului Grigorescu. În 1865, de iar-

maroc, părintele avu oaspeți nu glumă: „*Înspre ziua de 20 Iulie am avut musafiri la casa mea; rudenii și străinii, până la 50 de persoane, între care și pe posesorul moșiei Tătăruși, Costache Fotino, cu toată casa sa pe timp de o săptămână...*”

Răsplata ospitalității a fost faptul că moșierul Fotino pune la dispoziția gazdelor o trăsură pentru un lung drum prin Bucovina: „*pentru care mi-a oferit o trăsură — naticencă — cu doi cai și vezeteu, ca să mă preumblu prin Bucovina pela neamuri, dimpreună cu nevasta, soacra și un cumnat holtel, Ionică*”.

Cincizeci de oaspeți în căsuța catihetului, micuță și cu ferestre, cari vămuiau soarele! Fără îndoială că cei mai mulți, în adevăr dormiau prin șură, în grădină sau — cel mai bun caz — pe podele. Costache Fotino, firește, trebuie să fi ocupat camera cea mai bună a părintelui, ca unul care i-a împrumutat trăsura cu doi cai să se plimbe prin Bucovina, obârșia familiei. Bunicii catihetului au trăit în Pătrăuți pe Suceava.

Aurel George Stino

C i r e b i r e

Doi pecler

A fost un **trat** doi pecler. Ur a fost chior. N-a vezut. **Dat**-l'-a munc**a** capuz. Și de porc a fost nuntru. Cea ce-a vezut, tot de porc a poidit. Lu cea **uatu** n-a dat niș.

Când a iel' mes **chia** de ciia, cea chiorav **gane**: — Tu, n-**a** fost și de porc munc**a** ă'n cea capuz? 'Che mie zadesit-a. —

Ie-l' **gane**: — N-**a** fost. —

Cela chiorav a smirom **ganeit** c-a fost. Iel' mergu preste o **cale** miche e cea **gane** lu cea chiorav, che ciia renche fost-a o **mare** grose **deble**. Zice: — **Caute** che **uancea**-i un **mare cana**. Se nu te **chiaro** de **largo** zereniri, ver scoci ă'n **cana**.

Ie, sirom**ahu**, n-a vezut ce ie și ce nu-i. S-av **lerghe**it che va noglo scoci preste **cana**. Ie trupit-a cu **capu** ă'n cea **deble**, che **canalu** n-**a** fost și **ș-a capu** rezbit.

Cela **uatu**-l' **gane**: — Vezi, tu, de porc ti-a zedisit ă'n ola e nu ti-a **debla** zedisit! —

Mergu renche pre o **cale**. Vire ur cu **blaga** za **mere** pre **uape** cū iel'. **Blaga** vut-a cu sire do clopote, ce-a zvonit. Cela chioravu **gane**: — Ce ce**a** zvone? —

Ie-l' gane: — Clecne-te che prevtu inere la un bolăn spovedi. —

Ie s-a clecnit. Când a blaga verit, l-au cu picioarele; e ie cu bătu au preste blaga. Ie gane: — Vezi, tu, capuzu te-a ăn ola zedesit, debla ni blaga n-au. —

Mergu renche. Viru pringa o baseriche, iuva prevtu misa lucrât-a. Gane: — Tu, mejen la misa.

— Ia, mejen! —

Mes-a ăn baseriche, iuva fost-a ciuda uomir nuntru. Căn s-a misa mișit și când a clopotele zvonit, cela chiorav misle che l-a privarit. Mislit-a che vire blaga cu clopotele. Ie poșnit-a, cea vota cu bătu ocoli de sire preste uomir bate. Cela uatu ăl' gane: — Ce ști mun'it, che uomiri baț? Nu știi che-s uomir? Ma capuzu

În albia
secată
a
Râului
Arsa

la Istro-
Români
în
vara anului
1927

ti-a zedesit ăn ola, uomiri ăn baseriche n-au. —

Mes au renche. Viru la o case sera. Scrob a cuhe: Dat-l' a zalec poidi, che n-a putut durmi de fome nopta. Gospodaru lasat-a za damareța. Când a iel' mes durmi toț, cela ce-au vezut, gane: — Ma mn'i fome. —

Ceia uatu gane: — Și mie!

— Ben, taci, io meg la. Voi munca și ție voi duce. —

Ie mes-a ăn șcuro, flat-a ola. Saturat-s-a manche ie. Pocle mes-a lu cela uatu duce. Și când vrut-a duce, mes-a cătra gospodaru. E din cur che pușe fare. Ie a ganeit tiho: — Ala, marânca! — E din cur c-a pușit. Ie gane: — Nu-i cad, c-uam și io muncat și inche-i ledân. —

Pușe renche. Ie s-a reziedit cu tota ola și l-a pre cur palit: — Na! — zice. Și mes-a chia, duce de cole ola.

Pocle verit-a cătra cela chiorav.

— Ce uai dus?

— Ce te-oi duce? Te-uam delit, n-uai vrut!
 — Mie n-uai! —
 le s-a domislit che s-a privarit!
 Când s-a mul'ara zvadit, tot curu de scrob! Cl'eme
 uomu: — Prinde svicea vred, che mn'i-i slabo! —
 Uomu s-a sculat, prins-a zvica, che ce-i?
 — Slabo mn'-a fost și m-uam moreit poseri.
 le cavtat-a și-l' gane: — Ce, dracu, scrob caci?! —
 Mes-a vede ăn armar, se-i ola cu scrobu. Ola-i prazna,
 scrobu nu-i!
 Cea vote lat-a un băț și l'-a chia zdrenit pecleri. Și
 el' a mes ăn se cale.

Dela Giovanni Iurman din Villanova, auzit în 23 Iunie 1932.

Traian Cantemir

Ja neverim ni v Jehovu

(Eu nu cred nici în Jehova)

de Eminescu

*Já neverim ni v Jehovu,
 Ani v Buddhu Sakya-Muni,
 Ani v zivot, ani ve smrt,
 Ani v zánik, jako jiní.*

*Snem jsou jeden jako druhy
 A mne lhostejno jest dosti
 Žit-li budu v svete vecne,
 Nebo zemru ve vecnosti,*

*Vsechny tyto posvátnosti,
 Lidem hrůček slova znení,
 Marné přemyslis a hloubás,
 Myslením se svět nezmení.*

*A ze v nic neverim proto
 Prostím vás, pokoj mi dejte!
 Ciním jak za dobré uznám
 Vám jak líbí se dejte.*

*Neodivejte mé mysle
 Ani v cisty sloh anticky,
 Vsechny byly jednostejně,
 Já zustanu: romanticky.*

Trad. în cehește de Bojena M. Șesan

Vitrina Cărții

I. Codru-Drăgușanu: *Peregrinul transilvan 1835-1844*, București. — Ediție „îngrijită” totuși numai ¹⁾ de Șerban Cioculescu! Așadar aceeași neisprăvenie editorială pe care noi o înfieram nu odată și — chiar recent ²⁾. Și aicea deci — într’o destul de lungă introducere — aceeași elocventisimă absență ³⁾ a pasagiilor mai plastice cari ni l-ar fi evidențiat pe adevăratul scriitor Ion Codru Drăgușanul. Deși i noi, după un curs universitar ⁴⁾, ținut la București (în 1940-1941), subliniasem ⁵⁾ și pentru cea mai mioapă „istoriografie” literară câteva probe de asemenea realizări.

În caracterizări ca acestea, la fel de periferice, cu cari același Ș. Cioculescu, și în amintita *Ist. lit. rom. mod.* 1944, 152, vorbește de I. Codru Drăgușanul: „Un temperament de o agerime și de o mobilitate intelectuală, dintre cele mai rare” — nu evidențiezi realitatea talentului literar al scriitorului!

De tot aiuristică treabă apoi în lamentabila prezentare a tex-

1) Același Ș. Cioculescu a cărui insuficiență și superficialitate în asemenea indeletnicire editorială noi am dovedit-o cu eseul *Maltratare a lui Ștefan Octavian Iosif* din *Leca Morariu Studii* 1939.

2) Vezi: Leca Morariu, *Literatură mercantilă* în „Gazeta Transilvaniei” An. 107 No. 46 din 12 August 1941 unde vădăm nepregătirea și ușurătatea d-lui Alex. Marcu în prezentarea *Prozei* lui Alecsandri din colecția d-lui N. Cartoian, *Clasicii români comentați*.

3) Precum acestaș insuficient Ș. Cioculescu (în *Istoria literaturii române moderne I*, București 1944 V) nu poate tresări de cel mai expresiv și mai vibrant accent al lui V. Cârlova:

Și ’ntocmai cum păstorul, ce umblă pe câmpii

La adăpost aleargă, când vede vijelii,

Așa și eu acum, în viscol de dureri,

La voi, spre mângâiere, cu triste viu păreri....

și precum acestaș neisprăvit Ș. C. (ibidem) rămâne surd față de vastul acord de orgă (Delavrancea) și adevărată minune eminesciană din poezia lui Gr Alexandrescu:

Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate,

Cătră țărnul dimpotrivă se întind, se prelungesc,

Și-ale valurilor mândre generații spumegate

Zidul vechi al mânăstirii în cadență îl izbesc....

Etc., etc., etc....

4). Și cred că prima dată atunci era înglobat, alături de... Teodor Vărnăv și I. Codru-Drăgușanul într’un curs academic.

5) În „Făt-Frumos” An. XV 1940, 137.

tului însuși. Și chiar nici mărturisirea d-lui Ș. C. că ne aflăm în fața unei ediții „nepretențioase” (pag. VII), nu ne dă dreptul de a nu vesteji diuimul de licențe și de infracțiuni față de autenticul text firește actualizat. Așadar :

I. Mai întâi un oribil talmeș-balmeș de inconsecvențe. Când respectarea, când alterarea textului ! D. ex. :

1). Sub raport fonetic : „căută” 11, 164, 184 ; „caută” 35, 37, 69, 205 ; „cauți” 47 (ca’n locurile corespondente din *Peregrinulu Transilvanu* 1865) — dar : „cată” 20 și 33 (1865, 12 și 26 : „caută”) ; „șede” 32 (ca’n ed. 1865, 25) — dar : „deșarte” 21 (1865, 14 : „desierte” = deșerte) ; „șase” 29 (1865, 22 : „siese” = șese). Și deci și’n pag. 51, nu „șapte” (1865, 45 : cifra 7), ci : șapte ! Alte mențineri : „mulțămît” 21 (1865, 15 : „mulțiamitu”) ; „mulțămire” 128 (1865, 124 : mulțiamire”) — și alte alterări : „pâ/nii” 32 (1865 24 : „panei” = pâni) ; „pâinea” 34 (1865, 27 : „panea” = pânea ; „mâ/ni” 49 (1865, 42 : „mani” = mâni) ; „ovăzul” 32 (1865 25 : „ovesulu” = ovăsul, așa cum se rostește într’o largă arie a limbii !) ; „ulciorul” 32 (1865, 25 : „urciorulu”) ; „sub” 102 (1865, 98 : „suptu” = supt).

2). Sub raport morfologic : „estea” 33, „est” 88, „estui” 103 (ca’n ed. 1865) — dar : „ăcestui” 26 (1865, 19 : „estui”) ; „astea” 27 (1865, 20 : „estea”) ; „aste” 29 (1865, 22 : „esta”) ; „această” 50 (1865, 43 : „esta”) ; „astă” 160 (1865, 157 : „estă”) ; „nimica” 72 și 117 (1865, 66 și 113 : „nemica”) — dar : „nimic” 48, 152 și 165 (1865, 42, 149 și 163 : „nemica”) ; „dedei” 153 (1865, 149 : „dedei”) — dar : „dădui” 128 (1865, 124 : „dedei”) ; „detem” 146 (1865, 143 : „dêdemu”). Alte mențineri : „originea” 172 — și alte alterări : „al optulea” 167 (1865, 163 : „ôptale” = optălea, cum se zice într’o largă arie a limbii) ; „a câtea” 173 (1865, 169 : „acat’a” = a cătă) ; „voi să-ți continui” 139 (1865, 135 : „vôiu sa ti continuu”) ; „să (nu)-mi încord(ez) înăginația” 148 (1865, 144 : „să-mi încordu imaginațiunea”) ; „să (le) dea” 188 (1865, 185 : „sa dêe” = să deie). Iar forma *stratele* 1865, 16 pledează pentru *stradele*, nu pentru : „străzile” 23.

3). Sub raport sintactic :

Mai arhaizanta negație nereduplicată ⁶⁾ : „din care nicicând ieșisem” 8 ; „nici te voi uita” 8 ; „ce noi nici observasem” 41 ;

6) Dar I. Codru-Drăgușanul face uz și de negația reduplicată : „niment nu se interesă de mine” 1865, 3 ; „Nu dau nici unu adapostu” 1865, 9 ; „nici unde nu’i scutu” 1865, 11 ; „nu si o voru acomodă nice candu” 1865, 98.

„Nici o religie cred să fie... care ar avea“ 46 ; „nimănu vine aminte“ 46 ; „Nici se poate cugeta“ 46 ; „nicipând lipsesc a i-o săruta“ 86 ; „ce nici e, nici dă“ 90 ; „nicipând roagă pe Dumnezeu 144 ; „nici să ne plouă“ 159 ; nicipând vei lua sbor“ 220 (ca'n ediția 1865) — dar : „nimeni (nu) știe“ 38 (1865, 31 : „nimeni scie“) ; „nimic (nu) putum vizita“ 165 (1865, 163 : „nemica potumu...“) ; „niciunul (nu) e“ 199 (1865, 197 ; „nice unulu e“) ; „niciun hop... (nu) rămâie“ 205 ; „nici.. (n') ar fi“ 222 ; „nici (nu)-mi puteam închipui“ 227 ; O emendare — chipurile — ca aceasta : „n'am zăbovit decât (în) timpul ospățului“ 38 pentru : „n'am comorat (= *petrecut*, *întârziat* — verbe transitive !) fora tempulu...“ — e deasemenea grațnită ! Și nu rezistă nici înlocuirea „îi înalță meritele“ 36 (1865, 29 „le înălția...“), unde pluralul *le* este acordul cu cele 2 subiecte ale frazei ! Precum în limba curentă stăruie până astăzi și acusativul pronumelor *tot*, *care* fără de prepoziția *pe*, așa cum ni-l debitează și scrisul Drăgușanului : „sunt ursit a le lua (pe) toate în revistă“ 25 (1865, 18 : „a le luă tote“) ; „Încă ceva despre carnaval, (pe) care... l-am gustat...“ 50 (1865, 44 : „care ...l'amu gustatu“).

4). Sub raport lexic :

Atât de plasticul și autenticul ?) *fără* — decât : „nu le poți compara cu altceva fără cu“ 40 ; „fără“ 85, 90, 142 (ca'n ediția 1865) — dar : „decât“ 11 și 33 (1865, 5 și 31 : „fora“ = fără) ; „și-au zorzonat limba“ 66 (1865, 61 : „și-au tiortionatu“) — dar : „(în)țorțonat“ 156 (1865 152 : „tiortionatu“ = țorțonat) ; „(în)zorzonează 221 ; „(în)vederat“ 145 (1865, 141 : „vederatu“) — dar : „vederat“ 62 și 170 (ca'n ed. 1865, 56 și 166). Alte alterări : „catrință“ 32 (1865, 25 : cretintia = cretință, formă curentă și astăzi, d. p. în Vâlcea) ; „Aici“ 96 (1865, 91 : „Aci“) ; „legănarea năvii“ 96 (1865, 82 : „leganarea nălei“) ; „mai multe năvi“ 97 (1865, 92 : „mai multe năi“ ; deci : *năie*, *năi*) ; „În sfârșit“ 102 (1865, 98 : „În fine“) ; „(de)sigur“ 188 (1865, 185 : „securu = sigur) ; „(a)cioaie“ 204 (1865, 202 :

7) D. p. : „pentru că zic că Tătarii nu ar fi având acum alt nimic, *fără* numai aceea ce au apucat cu sila“ D. Cantemir, *Scrisoarea Moldovei* 1825 sau :

Da spune, mândră, mâne-ta

Să 'ngrădească grădina,

Și cu flori albe de spin,

Ca noi să nu ne 'ntălnim,

Fără Sâmbătă odată,

Dumineca ziua toată („Șezătoarea“ III 1894-1895, 50-51).

„ciôia“ = cioaie); apoi toată seria de prisoselnică înzorzonare și lungire cu prefixul *in* a radicalelor cari ființează trainic ⁸⁾ în limbă în forma lor simplă: „(in)cât“ — passim; „se (in)tâmplă“ 34 și 37 (1865, 27 și 30: „se templa“ = se tâmplă). Și dela un capăt la altul această tendință a d-lui Ș. C. de a se substitui cu strâmtul d-sale empirism de limbă românească unor specifice specimene de limbă. În loc să actualizeze un hibrid ca anemicul produs de epruvetă și de laborator „îndoință“ 145, sau chiar echivocul „cetate“ (passim) = oraș, târg (cf.: „Am debarcat... pe un stan de fier și cetate nu e“ 139; „fără nici o privire la sate și cetăți“ 174) — editorul are grija unor înlocuiri ca acestea: „se sârguiește“ 137 (1865, 133: „se nisuesce“ = se năzuește); „țările învecinate“ 173 (în loc de elegantul neologism al originalului „circumvecine“ = circumvecine 1865, 170). Precum e chestiune discutabilă dacă (în cadrul general al operei lui I. C. D.) o frază ca aceasta a editorului Ș. C.: „izbucnește foc de artificii măreț“ 51 e mai acceptabilă ca cea a originalului: „Îrumpă foc artificios magnific“ (1865, 45).

II. Ba alterarea textului continuă la infinit! Și fără rost! De ce neapărat: „să nu cumva (să) cred“ 124 — dacă e posibilă și forma: „sa nu cumva credu“ 1865, 120; la fel: „cel mai frumos (de) pe fața pământului“ 161 (dar: „celu mai frumosu pre faci'a pamentului“ 1865, 158); „nu sunt așa (de) dificili“ 206.

De altfel d. Șerban Cioculescu mai bine și-ar retușa propriile d-sale cacofonii (cf.: „...fonetică. Cât de mult...“ cita'ta *Ist. lit. rom. mod.* 10) decât ar interveni, la un scriitor destul de vechiu, cu schimbări ca acestea: „decât carnavalul“ 42 (1865, 35: „că carnevalulu“). Și e altă chestiune a eufoniei dacă autenticul aspect popular *ca cum, nici ca cum* poate fi falsificat (de dragul sensibilității „intelectuale“) cu interpolarea lui *și*: „ca (și) cum“ 29, 51 și 144 (1865, 23, 45 și 140: „că cumu“).

III. Faptul cel mai grav e însă că d. Șerban Cioculescu, cu românească sa de Capitală, falsifică și schingiește mai neaoșa și mai plastica limbă a lui Drăgușanul, maimuțărind calapoade străine. Adecă :

1). Adăugând (unde nu i-î prea locul!) acel articol nehotărît (*un, o*) abuziv, pe care noi l-am înfierat în Leca Morariu, *Graiul viu — corectiv stilistic* 1940 : „Domnul C. C.... are (o) sumă de

8) Cf. în „Șezătoarea“ II 1893-1894, 84 și : *tâlni* = întâlni !

ciraci“ 73 (1865, 68: „are suma de“); „căpătărăm (un) antegust de...“ 96 (1865, 91: „capetaramu antegustu de“); „Pe (un) loc atât de periculos“ 159 (1865), 156: „Pre locu“); „exprimă (o) nespună mulțămire“ 128 (1865, 124: „sprimă]nespuna mulțiamire“); „cu (o) rară emfasă“ 134 (1865, 130: „cu rara emfase“); „să (le) dea (o) cât de bună idee“ 188 (1865, 185: „sa dăe catu de buna idea“); „Magazinele... sunt (o) instituție introdusă de“ 72 (1865, 66: „suntu institutiune“); „poliția... nu e (o) instituție etică“ 188 (1865, 185: „nu e institutu eticu“); „a făcut din Frânci (o) națiune mare și tare“ 222; „nu poate fi (vn) șablon pentru toate“ 222. Să-și dea seama editorul Ș. C. cât de curat și sprinten românește glăsuște Drăgușanul nostru: „e om recunoscător“ 73; „e om generos“ 119!

2). Și iarăși, decalchiind calapoade externe (franceze, italiene, germane, engleze — cf. Leca Morariu, artic. *Contra — pentru (Stilistică)* în „Gazeta Transilvaniei“ An. 107 No. 39 din 24 Iunie 1944), Cioculescul editurilor superficiale strică româneasca lui Drăgușanul înlocuind prepoziția *pre* (la Cioculescu, passim, *pe* — ca și *peste* în loc de *preste*) cu neofitul *pentru*: „că pe(ntru) 27, 28 și 29 se prepara(u)“ 89 (1865, 84: „ca pre... se prepara“! — Vadă d. Ș. C. cât de veridic-românește Drăgușanul scrie: „pe mai nimica“ 27; „pe altă dată“ 88 și 133; „pe viață“ 107; „pe Dumineca următoare“ 126; „pe trei luni“ 187; „pe atâția bani“ 202!

IV. Adăogați la atâta insuficiență încă și duiumul greșelilor de tipar: „voi să te întrețin“ 7 (1865, 1: „întretia“); „antecedentele“ 7 (1865, 1: „antecedentiele“ = antecedentele); „curtenii“ 36 (1865, 29: „curteni“); „poseră“ 97 (1865, 92: „posiede“ = posedă); „care ultimul stadiu“ 121 (1865, 117: „care e ultemulu.“); „Iarcă“ 127 (1865, 122: „eca“ = iaca) etc. etc. — și... uimiți-vă din nou de eflorescența *literaturii mercantile...*

* * *

Iar cuvântul *văratec*, de înțelesul căruia și Ș. C. se'ntreabă în Nota din pag. 187 mai e atesat și'n pag. 53 și 94 (în ediția 1865 la pag. 47, 89 și 185) și se traduce (cf. mai ales pag. 94: „văratece de gură“..) cu: bun de gură, vorbăreț, petrecăreț, afabil, jovial.

Leca Morariu

Atenție la noua noastră adresă!

Bella > bia (Etimologie)

În județul Vâlcea și, cred că și'n alte părți ale României, fetele și nevestele tinere, în glumă, își dau binețe foarte adese cu cuvintele : „Ce mai faci, *bia* ?“ ; „Un' te duci, *bia* ?“

Acest monosilab *bia* nu poate fi altceva decât latinul literar *bella*, forma feminină a lui *bellus* (= frumos). E, probabil, singura izolare în care mai trăiește în limba română latinul *bellus*, noi moștenindu-l de altfel pe latinul popular *formosus*—*frumos*.

Expresia echivalează deci cu : „Ce mai faci, *frumoaso* ?“ La această concluzie ne duce și faptul că expresia se întrebuințează n glumă și numai între fete și neveste tinere ; nu între femei vârstnice sau între bărbați.

Nic. Cruceru

De-ale noastre ¹⁾

Din Boian (jud. Cern.) : „Păcate cu drucu legate“ = sumedenie de păcate, legate cu drucul ca un car de snopi, de fân, de paie — auzit 20 Martie 1944

Din Broscănușul-vechiu (Buc.) : Triplarea pronumelui personal : „Ț-o-i da-Ț-o-Ță“ = ți oi da-o. — Și : nicări (anapest) = nicăieri.

Din Zaharești (jud. Suceava), comunicate de d. coleg Dr. Nic. Grămadă : „Hojma îmblă în podoima mea“ (*podoima* = amfibrah) = mă vrăjmășește, mă *pontorește*.

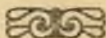
Pentru sătuceanul Tișăuți (jud. Suceava) d-na Porfira Ieșan-Morariu ne atestază : Pitorescul adverb deminutivat *deabialuță*, („Apa-i deabialuță caldă“) — ca'n „Șezătoarea“ d-lui A. Goroșei, An. II 1893 — 1894, 189 : „Agheluța (abia) ieși băietu în lume și-i...“. — Așadar pendantul lui *afărucă* din „Făt-frumos“ 1938, 137 și al lui *încetulaș* auzit dela Grigori Jireadă din Pridvorenii (jud. Cern.). — Vocativul *drăguțai*, corespondent al lui *mămucăi* din *mămucă hîl* (cf. Creangă, *Amintiri* II, ed. G. T. Kirileanu 1939, 18) : „Mămucăi, iacătă-mă-s“. — Cuvântul pejorativ *ștronț* („Aista nu-i domn ; îi un ștronț“). — Interjecția *hobâr* (iamb) pentru alungatul — oilor. — Interjecția ridiculizantă *hălălău* (anapest), — deci iarăși una din interjecțiile noastre polisilabice (pentru cari cf. și „Făt-frumos“ 1939, 105 — 106).

1) Cf. „Făt-frumos“ 1941, 167.

Din Pătrăuți pe Suceava minunea de frăgezime și de tandreță — fiind vorba de-o Mamă care-și duce de mână băiețelul desculțior: „Da nu ți-i *figuț*“ — denumitiv dela *frig*.

Din Brezoi (jud. Vâlcea), auzită în 23 Iulie 1944: „Machea (= oare) cine-o fi ăsta?“

Leca Morariu

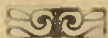
Multe și mărunte...

Bibliografie C. Porumbescu. — Semnalăm că broșura Preotului Constantin Morariu, *Ciprian Porumbescu* 1926, cuprinde numai jumătatea a doua din studiul ¹⁾ lui C. Morariu, *Intre viață și moarte*, publicat în „Junimea literară“ An. XIV 1925, deci numai paginile 387—400. Paginile 261—273 din acelaș studiu, cu atâta citație din *Jurnalul de zi (Tagebuch)* al lui C. P., astăzi pe totdeauna pierdut (ajuns scrum al bombardierelor), — ne sunt salvate de C. Morariu numai în aceeaș *Junime literară* din 1925.

* * *

Cuviința țaranului. — Noi, trăiții în omenia Țăranului, am tresărit nu odată în fața pânzei marelui nostru Ștefan Popescu, cu țărani cari, în plină câmpie, stau la masă cu pălăriile'n cap! Cât de legitime fură tresăririle noastre înțelegem și din următoarea mărturie a lui Vlahuță, *Den* 1894, 88—89: „Țăranul când se așează să mănânce, oriunde ar fi, își ia mai întâi căciula din cap și-și face cruce și orce-ar avea pe suflet, la masă nu se cade să fie supărat; mânia și necazurile să stea de-o parte cu căciula. El nu mănâncă niciodată culcat sau într'o rână, ci în capul oaselor *ca oamenii* și e păcat să hulească și să *spurce sfânta masă* cu vorbe urite și cu măscări, pentru că în timpul cât mănâncă el, Maica Domnului în cer stă în genunchi și se roagă pentru sufletul lui...“ — Cam așa știam și noi dela Moșul Roman Uriciuc (din Pătrăuți pe Suceava): La masă nu se cuvine să stai cu pălăria'n cap, că te vede Maica Domnului.

Leca Morariu

Dela Administrația revistei „Făt-frumos“

Incasări în 1944: D-1 Gh. D. Lalu, 25/V: 2.000 lei; D-na Dr. Livia Cionca, 15/VI: 1.000 lei; D-1 I. M. Dimitrescu, 10/VII: 300 lei; d-1 Traian Șerban, 13/VII: 500 lei; Păr. Gh. Sofian, 19/VII: 300 lei; Păr. Florian Stănescu-Gighera, 29/VII: 100 lei; D-1 N. Georgescu-Tistu, 26/VII: 300 lei; Păr. Dr. Gheorghe Mihulea, 3/VIII: 300 lei; d-1 C-tin. Turcu, 26/VIII: 500 lei. O. L.-M

¹⁾ Din *studii* de minunată migală în descifrarea scriptelor lui C. Porumbescu.

Cronică

Sânzienile Vâlcene. — Neuitat de impresionant pelerinajul arborosean organizat (pe ziua de 24 Iunie a. c.) de Păr. Mihai Boca (dela Sf. Nicolai-Cern., acum la Brezoi-Vâlcea) la Moaștele Sf. Ioan cel Nou dela Mănăstirea Turnu (Vâlcea). În profundă cucernicie și'n slăvite cântări între cari și piese de C. Porumbescu (executate de arborosenii d-lui V. Chilei), pelerinii au parcurs tot drumul dela Brezoi la Turnu și retur pe jos. Cadelnițat și de mirodieniile fânațelor în plină floare, acompaniat și de susurul din întinsul cuprinsului scăldat în soare, întreg alaiul acesta părea a coborî din leaturi voevodale... Numai lugubrul muget al bombardierelor a zguduit câteva clipe această duioasă reverie, la capătul căreia au cuvântat neostoi-torul Prof. univ. Const. N. Tomescu și Părintele consilier I. Vasca.

Al. Lupu

* * *

† **Ion Minulescu.** — Un deschizător de... cale'nchisă! Și-un avertisment celor ce gânguresc pe urmă-i! Iar noi rămâne doar să medităm asupra rechizitorului lui T. Păunescu-Ulmu (în „Ramuri“ 1944, 7o): „Când însă poetul noului curent rămâne prea numai cu smălțul acestor elemente formale și nu merge până la seducția marelui arte și a eternului omenesc, — atunci plăsmuirea lui cade sub semnul cadacului, se închide fatal în limitele actualului și modei efemere. Multe din lucrările lui Ion Minulescu sunt de pe acum clasate în acest compartiment“.

* * *

† **Liviu Rebreanu.** — S'a stâns romancierul care, în temperamentul său iper-realist, se situa, oarecum, la pol opus cu altruismul etosului român. Deoparte un *Ion* care'n nesațul lăcomiei își calcă'n picioare cel mai generos sentiment — de alta *Bactul Moldovean*, a cărui supremă grijă, atunci când, știe că, fatal, trebue să'mbrățișeze moartea, nu e el însuși, ci doar „Măicuța bătrână, cu brăul de lână“... Deși Rebreanu e și autorul *Pădurii spânzuraților* și al lui *Jar...* Și s'a stins directorul general al Scenelor române care, în același arhi-ultra super-realism ¹⁾ al său, (împreună cu șeful său ierarhic) nu i-a îngăduit *Arboroasei*, nici în (Sept) 1942, să-și aibă un Teatru al Său! De mortuis nil nisi Veritas! Iar peste pulberea lui Liviu Rebreanu poate să adie și acest *ah!* arborosean!

1) Erau doar — pentru anumite firme — mult mai lucrative... acele vai atât de ieftine turnee teatrale... (cf. „Fat-frumos“ 1943, 49).

† Ion Simionescu — Harnicul nostru mare drumeț Ion Simionescu a apucat — de cu vreme — drumul în călătoria asupra căreia însă nu ne va mai dăruî cuvânt. Pe urma lui se'n-scrie largă fășie de lumină : „Ținere, cunoaște-ți Țara !“

L. M.

* * *

Război imposturii „moderniste“. — Foarte binevenită și reacțiunea revistei „Ramuri“ (Nr. 3—6, 1944). Din preconizările semnate Petre Drăgoiescu : „Una din loznicile artei și literaturii moderniste, azi în curs de lichidare a fost *inaccesibilul*“ (73). „Simțiri plăsmuite, procedee copiate, plagiate fără umbră de mustrare, peste tot contrafacere ieftină, iată agonisita artei și literaturii moderniste de astăzi“ (74). Și : „ne-am trezit cu o inflație de impostori care face din grimasă cuvântul ultim al artei“ (75). — Iar T. Păunescu-Ulmu : „Este o nouă întruchipare a beției de cuvinte, șolticăria gongorică a modernismului de formă găunoasă, care-și închipue că dăltuește o personatitate și o operă nouă, unică și originală, prin goana nebună după imagini deșănțate sau prin simpla îngrămădire de cuvinte fără noimă ori vagi articulații gângave și plate“ (153).

Const. I. Popescu

* * *

Anuarele Liceelor noastre. — Liceul cu cel mai impresionant cult pentru Eroii noștri¹⁾, liceul care a dat bun îndemn și cu meritoasa Revistă „Elena Doamna“, Liceul „Elena Doamna“ sub multe-multe raporturi unic, și prin faptul că e condus de D-na Dr. Eugenia Tarangul, se prezintă și cu *Anuarele* sale : fascicolul pe 1941—42 și cu un fragment de istoric al școalei, semnat de D-na prof. Olda Geagea (unde, firește, la loc de cinste tronează directoara Dr. Aspasia Șandru și ilustre profesoare ca Melania Țurcan și Cati Mandicevski) ; și fascicolul pe 1942—43, putând bilanța și-al 2-lea an din Revista „El. Doamna“. — Anuarul Liceului „Aron Pumnul“ pe 1942—43, liceu fruntaș prin vrednicia fostului neuitat director Em. Iliuț și prin distincția actualului dir. Dr. Vasile Săveanu, ne aduce importantul studiu al D-lui N. Tcaciuc-Albu despre *Ienăchită Văcărescu* și articolul d-lui Zah. Macovei (E. Ar. Zaharia) : *Opinii europene despre „Dor“*.

L. M.

1) Aviz D-lor teologi !...

† **Atanasie Mitric.** — Va tăcea de veci acela care a fost *Glasul Arboreaselor* la Radio-București, nespun de simpatic glas al Arboreaselor prin însăși distincția sa regională. At. Mitric, coborât în pământul Cimitirului Ghencea, București, la 18 Iunie c., a fost artist dramatic (cine nu-l vede aievea pe zimbrosul *Vornic Cărbăf* Mitric din *Viforul* lui Nicu Mihuță!), dar și scriitor, autor de plastice scenarii radiofonice, dintre cari unele chiar cu subiecte arborosene. Între acestea, cel mai important și pentru care îndeosebi nu va fi uitat, scenariul radiofonic *Viața lui C. Porumbescu*, reprezentat, sub chiar conducerea lui, de harnica Societate „C. Porumbescu”, — conducere entuziastă și plină de talent, de care și noi eram viu însuflețiți.

Caracteristic pentru inima lui de Arboreean e faptul, comunicat de D. coleg Dr. Dimitrie Cioloca din Caransebeș, că, în Martie c., îi adresa fostului său Director de Teatru Național, prin Radio-București, invitarea de a părăsi totul pentru a descinde la dânsul: At. Mitric! Adevărat însă, că'n multilateralitatea lui (ca *Babă Hârcă* d. p. biet-perifericul At. Mitric parvenise să jeneze ¹⁾ monoclul d-lui Dir. gen. Jean Maren Sadoveanu!), At. Mitric i-a fost acelui Director ²⁾ cel mai devotat colaborator.

V. M.

* * *

Bacalaureat drângănit! — Cel din sesiunea Iunie 1944 Evidență decadentă! Treisprezece Comisiuni (de nu chiar și ma multe!) — cele dela: Beiuș, Orăștie, Bârlad, Brăila, Brăila-Ianca, Brașov, Călărași, Constanța, Caransebeș, Galați-Independența, Tecuci, Galați-Foltești și R.-Sărat — prezidate, nu de profesori universitari, ci de inspectori generali, simpli funcționari! Și aceasta, nu din criză de profesori — *specialiști*! Nu! La R.-Vâlcii d. p., specialistul universitar, undeva în auditor, se încrâncena de morișca aceluiaș anoste clișee — chestiuni, dragă-Doamne, la română! Cui deci îi revine macabrul merit al acestei sinistre inovații?

* * *

† **Gheorghe Cătană.** — La 16 Iulie c., s'a săvârșit în satul Valeadeni (Banat) pogrebania veteranului învățător folclorist

1) Dar și despre aceste meschinerele, altădată!...

2) Dela care și pentru Teatru așteptăm cuvenitul răspuns — precum ni l-a dat (în *Revista Bucovinei* An. III Nr. 1) pentru „Junimea Literară”

Gheorghe Cătană (născut 20 Sept. 1865), alt pilduitor muncitor în mănăstul ogor al modestiei. *Poveștile Banatului*, 3 volume, Gherla 1893—95 și mănunchiul de *Balade populare* Brașov 1895, vor fi cercetate cu folos de oricine (oricâte le-ar fi asperitățile), ca și celelalte cărțuții ale lui, unele chiar în semnul literaturii de creație.

*
*
*

Periodicele noastre. — Din dărnicia marilor noștri teologi (între cari mai ales triumviratul conducător: Dr. Vasile Gheorghiu, Dr. Milan Șesan și Dr. Vlad Prelipcean) primim volumul An. 53—54 pe 1942—1943 din revista „Candela” care, apărută la 1 Iulie 1882, își sărbătoria, în 1942, 60 ani dela înființare. — In zănătecia revistelor noastre, reținem cel puțin din „Unirea Poporului” Blaj Nr. 16 din 16 Aprilie 1944 știrea: „Zilele trecute a încetat din viață în Bucurști cunoscutul pictor Octav Băncilă”, ajungând vârsta de 72 ani. — In „Unirea Poporului” Nr. 21 mărturia lui Artur Gorovei că... după „6 zile și 6 nopți, pe-un sfert de loc, într'un vagon de clasa a treia” a ajuns la Blaj!.. — Profund-impresionantă „Unirea Poporului” Nr. 23, apărută precis la 2 Iulie 1944, pentru a ne aminti de cei 440 ani împliniți dela 2 Iulie 1504! — In acelaș Nr., schița d-lui A. Gorovei. *Un stareț artist*, evocând chipul neuitatului egumen Putnean Grigore Volcinschi. — Schița (de numai 6 paginuțe) *Nevoia*, semnată de Procopie Jitaru în „Revista Bucovinei” 1944, Nr. 2, îl obligă *de-fi-nitiv* pe d. Jitaru să continue! Și fără de nici o eschivare! Prozatorii Bucovinei nu sunt ei prea mulți, pentruca unul de soi și de mare Doamne-ajută să nu-și spuie și el cuvântul! — Un nou prestigios periodic român: „Scriptum”, *Buletin bibliologic* (Brașov) 1943, condus de reputatul nostru N. Georgescu-Tistu. — Duioase documente ale actualității, foiletoanele foi „Moldova” (An. V 1944, la Craiova), semnate de Aurel G. Stino ca d. p.: *Tragedia Cărților* (Nr. 1.111 din 20 Iunie) sau *Cu N. Iorga la Mănăstirea Slatina* (Nr. 1.154 din 7 Aug.). — Intregim în rechizitorul nostru *Literatură mercantilă* din „Gazeta Transilvaniei” Nr. 46 de'a 12 Aug. 1944 (unde noi executăm superficiala ediție Alex Marcu, *Proză de Alecsandri*) că „prima culegere de cântece populare a lui Alecsandri” apare, nu „la Paris, în 1852”, cum pretinde ignoranța editorului Al. Marcu, ci că *Balade... adunate și îndreptate* apar *Partea I Iași 1852 și Partea II Iași 1853*. — Memorialul *Holnar* din „Făt-frumos” 1943,

180—189, continuă în „Revista Bucovinei“ Nr. 7 din Iulie 1944 și, apoi, cu articolul *Cutreierând țara* în „Deșteptarea“ An. II Nr. 13 din 1 Aug. 1944. — Articole arborosene (semnate de directorul revistei „Făt-frumos“) în „Gazeta Transilvaniei“ 1944: *Gh. Barițiu către C. Morariu* (Nr. 35 din 27 Mai); *De-ale lui Emanuil Grigorovitza* — tratând despre nu prea știuta cărțule: *Piatra Maierii. Povestire din trecutul Bucovinei de Enil* (sic) *Grigorovitza*, *Tiparul tipografiei diecezane*, Arad (Nr. 36 din 3 Iunie); *Culturalitate bucovineană* — Cronică culturală — (Nr. 40 din 1 Iulie); *Din Bucovina. surghiunită* — Cronică culturală — (Nr. 41 din 8 Iulie).

* * *

Patru veacuri de cărturărie. — Comemorăm 400 an dela tipărirea primei cărți românești: *Catehismul* luteran, dar oricum și român, publicat de Filip Maler la Sibiu în 1544. Putem, se'nțelege, medita și asupra faptului că din această cea mai veche carte românească *tipărită* nu ni s'a păstrat niciun exemplar. Vânzoliți în atâta frământ al vremuirii, suntem — nu odată — deposezați și de cel mai elementar patrimoniu sufletesc. Cu atât mai nsutită trebuie să ne fie râvna de-a înlocui orice lacună!

* * *

Stilistică românească. — Semnalăm următoarele studii stilistice de Leca Morariu: *Dreptate dublului în limbă* în foaia „Unirea Poporului“, Blaj Nr. 28 din 9 Iulie 1941, — ripostă contra lui I. Aureliu Candrea, care, cu un foarte strâmt empirism lingvistic și dictatorial-hilar recunoaște (!) numai declinarea *soră, sorei* — deci nu: *noră, nurorii* (ca la Creangă!). Nu uităm că alt eseu al lui Leca Morariu, cu aceeași etichetă *Dreptate dublului în limbă* (în „Voința Școalei“, Cernăuți 1944 Nr. 1), dovedea, împotriva... „ortografiei“ oficiale S. Pușcariu-T. A. Naum, înaltul rost al pluralului masculin *cari* (sprinten monosilab) față de bisilabicul *care*. — *Contra-pentru (Stilistică)* în „Gazeta Transilvaniei“ Nr. 39 din 25 Iunie 1944, vădind că e mai neaoș — românește zis *pe totdeauna* și *prima dată* decât *pentru totdeauna* și *pentru prima dată*, cari nu-s decât simple decalcuri după franceză, italiană, germană, engleză (pour toujours, per sempre, für immer, for ever, pour la première fois etc.) — „interuniformizarea limbilor“ fiind „un proces fatal-firesc“ și „idio-

murile mai mici“ fiind „tributare mimetismului (=supuse mai mușărelui).“ Iar strecurarea în limbă a acestor calapoade fiind ajutate și de patente și... stridente germanisme ca : *odată pentru; totdeauna* (ein für allemal) Slavici, *Norocul (Nuvel)* II 1907, 198) — *pentru nimic în lume* (um nichts in der Welt) Vlahuță, *Dan* 1894 88 și 164 sau C. Sandu-Aldea, *Călugărenii* 1920, 152. Cu atât mai trainică însă persistă noima lui *pe* în plastice locuții ca : dau cinstea *pe* rușine ; stric orzul *pe* găște ; frate ca frate, da' brânza-i *pe* bani. — *Stilistică românească : Definiție* în „Gazeta Transilvaniei“ Nr. 43 din 22 Iulie 1944 preconizând : „Stilistica e disciplina care sesizează virtualitatea estetică dar și logică — nu numai a operei literare, ci a limbii în toată extensunea ei, a

Foto-
grafiată
în

3 Sept.
1928

Casă istorică din Costârceani

graiului viu în special“. Așadar, în concepția lui Leca Morariu stilistica „va cântări nu numai estetica, ci și logica graiului“. Iar „prin această sarcină în plus impusă stilisticii“, definiția lui Leca Morariu „diferă oarecum“ de cea a lui Charles Bally sau Ernst Elster.

* * *

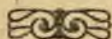
Porumbescene. — Apariția (18 Martie 1944) capodoperei lui C. Porumbescu, *Tabăra română*, cantată pentru cor bărbătesc pe textul lui Alecsandri („Dumbrava-Roșie“) — deci vrednică pereche p. cunoscutul *Altarul Mănăstirii Putna*, e înregistrată în : „Gazeta Transilvaniei“ Nr. 32 din 6 Mai 1944 (articolul : *O nouă Capodoperă, de C. Porumbescu*) ; în „Deșteptarea“ lui C. N. Tomescu, An. II Nr. 5—8 din 1—15 Prier a. c ; și'n „Revista Bucovinei“ An. III 1944, 198—199. — „Foaia Diecezană“ Lugoj

N-rele 25, 26 și 27 din 18 și 25 Iunie și 2 Iulie 1944, publică conferința d-lui prof. univ. Dr. Victor Morariu despre C. Porumbescu, rostită la reprezentarea operetei *Crat-Nou* în Caransebeș, 27 Mai 1944. — Despre *Scrisorile lui C. Porumbescu*, arhi-prețios material inedit, păstrat în Muzeul Porumbescu, prima serie (trei scrisori ale lui C. P. către Părinții sei, din 1871, 1875 și 1876) — cf. și „Gazeta Transilvaniei“ Nr. 49 din 30 Aug 1944 (continuarea, apoi, în acest Nr. 4—6 din „Făt-frumos“ 1944). — În „Deșteptarea“ An. II. 1944 Nr. 15 (1 Sept.) și Nr. 16 (15 Sept.) știri inedite, de pitoresc amănunt, în cari Marioara Rațiu-Porumbescu († 1932), soră a lui Ciprian, arată *Cum a murit Ciprian Porumbescu*.

* * *

Adelsbergul sau Postumia României. — E peștera dela Baia de fier (Valcea). Doar faptul că-i abia de câțiva ani descoperită lămurește că-i încă atât de puțin cunoscută, — când minunile ei o recomandă cu 90 % șanse de concurență ca rivală a celebrei Grote dela Adelsberg (astăzi încă Postumia). Și nu-i lipsește Postumiei noastre (așa cum am văzut-o în 12 Iulie 1944) decât foarte puțin pentruca să fie la nivelul celei mai superbe Grote din Europa. Iată-o și *Cortina* bogat faldurată; și *Golgota* cu răstigniții ei; și iată-o, în atâtea variante, și *Orgă* cu infinit de finele ei fluier. Ba din cuprinsul peșterii s'a adunat într'un cotlon și scheletul unui urs (?) preistoric. Mai aștepți în acest uimitor laborator al modelărilor subterane doar tehnica luminii și confortul accesului dela Adelsberg, pentruca să-i poți savura feeria din plin, europenește. Și oricât acest monumental Muzeu natural e ținut sub lacătul paznicului de circumstanță, un foarte regretabil fapt se cere imediat desființat: Ca băiețașii cari se introduc deauna cu vizitatorii — chipurile, pentru a-i feri de știoalenele pânditoare la fiecare pas — să nu mai poată oferi apoi, pentru tradiționalul bacșiș, splendide exemplare stalactitice, crescute în truda a 500 ani și zdrobite nebunește în 5 clipite!

Leca Morariu

Ctitori și adăugători ai noștri

În 1944: D-na Bojena M. Șesan, 15/VI: 500 lei; Record-manul ctitoririlor noastre *G. T. Kirileanu*, 15/VI: 1.400 lei; d. Dr. Aurel Morariu, 16/VI: 1.000 lei; d. Dr. Erast Diti Tarangul, 21/VI: 1.000 lei; d. Alex. Vasiliu, 23/VI: 800 lei; d. Dr. Ambros Comoroșan, 6/VII: 100 lei; D-ra Alisa Grigoriu, 13/VII: 800 lei; d. Dr. Traian Croitoriu, 13/VII: 500 lei; D-na Lidia Hacman 20/VII: 100 lei; D-lor D-na Melania și d. Vasile Țurcan, 5/VIII: 800 lei. Onoare lor! — O. L.-M.

CUPRINSUL ANULUI 1944

Versuri

- Bosch Artur, *Die Mutter* (trad. din Alex. Depărățeanu) 13.
Buzdugan Ion, *Vlăstar Domnesc* 40.
Drumur Gh., *Ne vom întoarce înapoi* 33.
Porumbescu Ciprian, *Der Bukowina-er-Wald* 37.
Șesan Bojenă Maria, Traduceri din Eminescu în cehește: *Doina* 44; *Venin și farmec* 78; *Eu nu cred nici în Iehova* 82
Tăutu Neculai, *Toamnă* 21.
Ursu G., *Țară a mea* 68.

Proză beletristică

- Cantemir Traian, Textele istororomâne: *Trenaistichlu* 15; *Ce n-a fost ni nu va fi* 41; *Dol pecler* 80.
Ciocârlan Ion, *Mărturisiri* 1 și 52.
Crudu Tiberiu, *Năluca fericiții* 6; *Sub vraja amintirilor* 73.
Mihail Paul, *Jurnal de călătorie* 19.
Vasiliu Alex., *O seamă de rostiri sătești* 42.

Proză Științifică

- Arbore Al. P., *Wilhelm Weber, Aus Rumäniens Frühzeit* (1943)
Recenzie 22.
- Cruceru Nicolai, *Bella > bla* (Etimologie) 88.
- Dimitrescu I. M., *Implinirea unei porunci* (a lui I. Ciocârlan) 1.
- Kirileanu G. T., *Arboroasa în manuscrisele Academiei Române* 39;
Despre merele turture din Amintirile lui I. Creangă 65.
- Lupu-Morariu Octavia, „Orfanul din Dorna” 58.
- Morariu Leca, M. *Dragomirescu văzut de Mălorescu* 31; „Ethnos” 34;
I. Codru Drăgușanu, *Peregrinul transilvan 1835-1844*, București
Ediție superficială de Șerban Cioculescu (Recenzie) 83; *De-
ale noastre* 88; *Răsfoind cele periodice* 58; *Și iarăși bibli-
ografie C. Porumbescu* 31; *Bibliografie C. Porumbescu* 89;
Și iarăși C. Porumbescu stihurilor 37; *Scrisorile lui C. Po-
rumbescu* 69; *Insuși Ștefan Vodă activ în Codrul Cosminu-
lui* 31; *O prea puțin știută dramă* 58; *Războiul Ostrîței* 13;
Cuvînta țaranului 89; *Pentru pluriformitate pedagogică* 46.
- Porumbescu Ciprian, *Scrisoare inedită* (1875) 70.
- Slușanschi Cornelia, *Amintiri despre Epaminonda Bucevschi* 45.
- Stejcu Neculai, *Alecu Russu în epoca Unirii Principatelor* 48.
- Stino Aurel George, *Calistrat Hogaș, despre iarmarocul Foltice-
nilor* 47; *Mărturiile ale stauroforului Vas. Grigorescu* despre
Iarmarocul dela Folticeni 78.
- Vicoveanu Ioan, *Iarăși bibliografie C. Porumbescu* 14.

Cronică

Lupu Al., *Sânzlenele Vâlcene* 90.

Lupu-Morariu Octavia, *Țară a noastră*, pag. 3 Copertă Nr. 1 ; *Buletinul Institutul „Cernăuți”* 64.

Morariu Leca, † Ion Simionescu 91; † Ion Minulescu 90; † Gh. Cătană 92; † Liviu Rebreanu 90; *Patru veacuri de cărturărie* 94; *Răsfoind cele perlodice* 32; „*Convorbiri literare*” 32; *Perlodicele noastre* 93; Țâfnă „poetică” (megalomania lui Gh. Noveanu) 62; *Stilistică românească* 94; *Comemorare D. Onciul* 32; † Mișu Teișanu 63; *Porumbescene* 95; *Iarâși „Monumente naturale” în Bucovina* 64; *Adelsbergul sau Postumia României* 96; *Moș Crăciun Bucovinean* 31; *Anuarele liceelor noastre* 91; *Bacalaureat drângănit* 92; *Victoriei noastre — închinare !* 33; *Dați Chezarulul ceea ce-i a Chezarului* — pag. 3 Coperta Nr. 1.

Morariu Victor, † At. Mitrie 92; „*Crai Nou*” la Caransebeș 59.

Popescu Const I., *Război imposturii moderniste* 91.

Popescu Elena, *Semicentenarul „Memorandului”* 60; *Socletatea filarmonică din Cernăuți* 61; *Alt macobrlot între arborii noștri* 61; *Institutul „Cernăuți”* 62.

Varla

Societatea „Armonia“ mulțumind devotamentului D-lui Ilie Do-
boș-Boca 67.

O nouă capodoperă de C. Porumbescu: *Tabăra Română* 30.

Bibliografie, pag. 4 Copertă Nr. 1, 2—3, 4—6.

Ctitori și adăugători 16, 64, 77.

Dela Administrația rev. „Făt-frumos“ 21, 89, 96 și pag. 3. Copertă
Nr. 2—3.

Ilustrații

Biserica sf. Dumitru (Suceava) — în Coperta Nr. 1 ; Voro-
nețul — în Coperta Nr. 4—6 ; Cetatea Sucevii — foaie de titlu ;
Ep. Bucevski, *Rococo* — în Coperta Nr. 1 ; M. Popp, *Ciprian
Porumbescu* 59 ; Istroromâne : în albia secată a râului Arsa 81 ;
Casă din Costârceani 95 ; Istroromâncă împletind la ciorapi 100.

Istroromâncă împletind la ciorapi

FĂT-FRUMOS

LITERATURA — ARTA — ȘTIINȚA — VIAȚA SOCIALĂ
CERNAUȚI — RAMNICU-VALCII AN. XIX 1944

Cetatea Sucevii

Periodice

Societatea „Armonia“, *Anuarul Societății „Armonia“ pe anul LXII 1942—1943*, Cernăuți-Râmnicu-Vâlci 1944

Convorbiri literare (Dir.: I. E. Torouțiu) București An. 77, 1944.
 „Candela“ (Dir.: Dr. V. Gheorghiu; Red.: Dr. Milan Șesan), Cernăuți An. 53—54, 1942—1943, Tipografia „Glasul Bucovinei“ 1943; „Gazeta Transilvaniei“ (Red.: Ion Colan) Brașov **An 107**, 1944; „Unirea Poporului“ (Dr. Iuliu Maior) Blaj An. XXVI 1944; „Revista Bucovinei“ (Redacția: C. Loghin și D. Vitencu) Timișoara An. III 1944 (Nr. 4, 5, 6, 7); „Scriptum Buletin Bibliologic“ I (Dir.: N. Georgescu-Tistu) Brașov 1943; „Altarul Banatului“ (Red.: Dr. Petru Rezuș) Caransebeș An. I 1944.

* * *

Celelalte periodice, nebibliografiindu-ne, ne îngăduim revanșa de a nu le menționa.

CUPRINSUL

<i>G. T. Klrileanu</i>	Despre merele turture din Amintirile lui I. Creangă
<i>Soc. „Armonia“</i>	Mulțumită d-lui Ilie Doboș-Boca
<i>G. Ursu</i>	Țară a mea (versuri)
<i>Leca Morariu</i>	Scrisorile lui C. Porumbescu
<i>Ciprlan Porumbescu</i>	Scrisoare inedită (din 1875)
<i>Tiberiu Crudu</i>	Sub vraja amintirilor
<i>Rev. „Făt-fr“</i>	Ctitori și adăugători ai noștri
<i>Bojena M. Șesan</i>	Venii și farmec (de Eminescu) trad. în cehește
<i>Aurel George Stîlno</i>	Mărturii despre iarmarocul dela Folticea
<i>Traian Cantemir</i>	Cirebire: Doi pecler
<i>Bojena M. Șesan</i>	Eu nu cred nici în Iehova (de Eminescu) trad. în cehește
<i>Leca Morariu</i>	Vitrina Cărții
<i>Nicolae Cruceru</i>	Bella > bia (Etimologie)
<i>Leca Morariu</i>	De-ale noastre
<i>Leca Morariu</i>	Multe și mărunte...
<i>Rev. Făt-fr.</i>	Incasări în 1944
<i>Al. Lupu, Leca Morariu, Const.</i>	
<i>I. Popescu și Victor Morariu</i>	Cronică
<i>Rev. „Făt-fr.“</i>	Ctitori și adăugători ai noștri

Bibliografie

Cărți

- Al Procopovici, *Die Rumänenfrage*, Sibiu 1944.
Ax. Banciu, *Studentii academici din Cluj de acum un veac*, Sibiu 1944.
Teodor Balin, *Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina 1848*, Sibiu 1944.
Panaiteescu P. N., *Satul Bătrânesc. Ce-au găsit Ungurii... în Transilvania?* Sibiu 1944.
Dr. Petru Rezuș, *Apologeți bucovineni*, Caransebeș 1944 („Inchinare Profesorului Nicolae Cotos” — fiindcă meritul cuiva nu poate fi desființat nici de rânchiuna oficială).
Dr. Petru Rezuș, *Ștlința, mărturisitoare de Dumnezeu*, Caransebeș 1944.
Ion Colan, *Contribuție la cunoașterea țehiurilor românești brașovene*, Brașov.
Nicolae Comșa, *Correspondența între Ion Micu Moldovanu și Ion Bănu*, Blaj 1943.
Lucian Costin, *Din viața scriitorilor... II*, Craiova (volum închinat d-lui Prof. univ. Victor Morariu, victima a calomniei lui C. Giurescu!).
Atanasie Mitric, *Întoarcere la brazdă. Teatru sătesc*, București 1944.
Bistrițeanu I. C., *Culb de șoimi. Episod dramatic...*, București 1944.
Panaiteescu P. N., *Răboiul în istoria Transilvaniei* București 1939.
Teodor Al. Munteanu, *Scrutări căzuți pe front*, București 1944.

Onor.

G. T. Litileanu

in

Pietro - clăreț

Strada

Ștefan - mare 25

Județul